

Ze nemen de rechtszaal en de praktijk over. Bij sommige vroegere mannenberoepen zijn vrouwen straks in de meerderheid

Inger Kuin

Dit studiejaar gaan weer veel meer meisjes dan jongens studeren. Ze nemen traditionele mannenberoepen als advocaat en arts over. Hoe erg is dat ?

"Gezocht: advocaat. Onze voorkeur gaat uit naar een man." Een vreemde advertentie Niet echt. Het zal niet lang meer duren of deze advertentie is gewoon op de vacaturepagina in de krant te vinden.

Al jaren schrijven meer meisjes dan jongens zich in voor een studie rechten. Inmiddels zijn ook onder jonge advocaten, met maximaal vijf jaar ervaring, vrouwen in de meerderheid. In bepaalde rechtsgebieden, zoals familierecht, werken nog maar weinig mannen. Er zijn meer traditionele mannenberoepen waar het aantal vrouwen sterk toeneemt. Naast de advocatuur geldt dit bijvoorbeeld voor rechters, huisartsen, officieren van justitie en medisch specialisten. Hoe heeft dit kunnen gebeuren En is het een probleem als verdachten in de rechtbank alleen maar vrouwen tegenover zich zien, als openbaar aanklager, rechter en griffier, en een vrouwelijke advocaat ze bijstaat

"Het komt wel voor dat we bij een zitting met alleen maar vrouwen zijn", zegt Kitty Nooy, officier van justitie in Den Haag. "Als de verdachte dan binnenkomt, dat is dan meestal een man, kijkt hij wel wat beteuterd, ja." Op dit moment werken bij het openbaar ministerie 345 mannen als openbaar aanklager en 329 vrouwen.

Nanneke Quik-Schuijt trad in 1967 als een van de eerste vrouwen toe tot de rechterlijke macht. Dat nu bijna de helft van de Nederlandse rechters (47 procent) vrouw is, had ze toen niet kunnen bevroeden, zegt ze lachend. "Door vrouwen is de rechterlijke macht met beide benen op de grond komen te staan. De maatschappelijke betrokkenheid is groter geworden en de kwaliteit van de rechtspraak is er op vooruit gegaan."

Maar Quik-Schuijt vindt het zorgelijk dat nog maar weinig mannen rechter worden. "Voor mijn eigen sector familierecht van tien rechters hebben we nu gelukkig één man weten te strikken. Bij rechtsgebieden die dicht bij de mensen staan, zoals familie- en strafrecht, moeten beide seksen gelijk vertegenwoordigd zijn."

De oorzaak van de lage instroom van mannen is simpel. Els Unger, algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten: "De meisjes die we in selectieprocedures krijgen zijn vaak gewoon beter."

Meisjes doen het (niet alleen) in Nederland beter dan jongens in het onderwijs. Op de middelbare school doen meisjes vaker havo of vwo en minder vaak vmbo dan jongens. Jongens blijven vaker zitten. In schooljaar 2003/2004 was 55 procent van de scholieren die slaagden voor het vwo vrouw. In datzelfde studiejaar deden meisjes gemiddeld drie tot zes maanden korter over het hbo of de universiteit en ze waren bij afstuderen één jaar jonger dan de jongens. De verschillen tussen de seksen in onderwijsprestaties zijn de afgelopen jaren gegroeid. Dit alles blijkt uit deze zomer gepubliceerd onderzoek van het Nijmeegse instituut ITS.

Vrouwen veroveren mannenbolwerken niet alleen omdat ze het beter doen in het onderwijs. Er gaan er ook steeds meer studeren: in 2005 was 53 procent van de studenten in het hoger onderwijs vrouw.

Een ongeschonden mannenbolwerk is de exacte wetenschap. Behalve voor de studie geneeskunde, blijft de animo voor bètastudies onder meisjes laag. Dit is een van de oorzaken van het tekort aan wiskundigen en natuurkundigen. Waarom kiezen meisjes niet exact? Het IOWO-instituut in Nijmegen onderzoekt de motivaties van jongeren voor de studiekeuze. Vrouwen blijken het belangrijk te vinden, meer dan mannen, dat ze met hun studie een concreet beroep kunnen uitoefenen. Ook is de verwachting de opleiding met succes af te kunnen maken voor vrouwen belangrijker. Dit kan verklaren waarom ze eerder voor rechten of geneeskunde kiezen dan voor een exacte wetenschap. Met die studies word je advocaat, rechter of arts, maar met wiskunde word je wiskundige, en wat houdt dat dan in? Meisjes laten exacte studies die moeilijk heten te zijn, schieten omdat ze twijfelen of ze het wel aankunnen.

Het basisonderwijs kent al langer een meerderheid van vrouwen en een tekort aan mannen voor de klas. Veruit de meeste studenten die zich aanmelden voor de pabo zijn vrouw en de mannen die er zijn stoppen vaker voortijdig met de opleiding. Op de pabo van de Haagse Hogeschool proberen de Paboys, twee studenten en twee docenten, allen mannen, daar wat aan te doen. "Er zijn scholen met maar één man in het team: de ict'er", zegt docent Leen van der Sloot. De Paboys doen een enquête onder studenten. "We willen uitzoeken hoe we de studie beter af kunnen stemmen op mannelijke studenten."

Een manier kan het verschuiven van de verplichte stage in een kleuterklas van het eerste jaar naar een later studiejaar zijn. "Jongens kiezen de pabo meestal niet vanwege de kleuters en kunnen dan al snel afhaken", zegt docent Wim Wieringa van de Haagse Hogeschool. Nu al worden jongens bij elkaar in één klas gezet in een "levensvatbare groep". Wieringa: "Diversiteit is belangrijk. Net als allochtonen willen we ook mannen voor de klas. Als er een diverse lerarengroep is op een school is er meer kans op identificatie."

Onderwijzer is al een vrouwenberoep. Nu kan voor advocaat en rechter hetzelfde gaan gelden. Is het problematisch als een beroep alleen door vrouwen wordt uitgevoerd? In beginsel niet, vindt de Groningse professor gender-studies Mineke van Essen. "Tenzij je denkt dat er grote, fundamentele verschillen bestaan tussen vrouwen en mannen. Maar vrouwen zijn net mensen. Als vrouwen een beroep overnemen worden de professionele eisen gewoon gehandhaafd. Bij invoering van het vrouwenkiesrecht werd ook gedacht dat de vrede zou uitbreken. Dat is dus niet gebeurd."

Advocaat Els Unger: "Als veel vrouwen een beroep uitoefenen komt dat beroep in lager aanzien te staan, wat leidt tot een lagere beloning. In de advocatuur is dat nog niet zo, maar ik verwacht dat dit wel gaat gebeuren."

"Dat is geen natuurwet", zegt Van Essen, "dat is cultureel bepaald en het kan ook overgaan. Ik kan me voorstellen dat het over tien jaar niet meer zo is." En: "Dat het beroep arts is veranderd, komt niet alleen door feminisering. Maar ook door minder zelfstandigheid in het ziekenhuis en een andere relatie met de patiënt, die mondiger is."

Toch wil Van Essen niet dat beroepen als advocaat, rechter of arts alleen nog door vrouwen worden uitgeoefend. "Dit soort beroepen moeten een afspiegeling van de samenleving zijn. Iedereen moet zich erin kunnen herkennen en denken 'dat kan ik ook worden'." Advocaat Unger is het hiermee eens: "We moeten zorgen dat het beroep advocaat ook voor mannen aantrekkelijk blijft."

Moeten mannen positief gediscrimineerd worden? Rechter Quik-Schuijt: "Ik heb collega's

die als een vrouw eigenlijk beter is, toch een man zullen kiezen. Zelf zou ik toch de beste kandidaat willen. Maar ja, we moeten wel een man hebben..." Officier van justitie Kitty Nooy: "We moeten niet terugschrikken voor positieve discriminatie als het nodig is."

'Voor familierecht hebben we één man weten te strikken'

Mannen aan de top

Is het 'glazen plafond' verleden tijd ? Niet helemaal. In de advocatuur is van de mede-eigenaren van advocatenkantoren, partners, slechts 15 procent vrouw. Voor kantoren van meer dan 100 advocaten is het 12 procent. Terwijl 39 procent van de advocaten vrouw is. Els Unger, deken van de Nederlandse Orde van Advocaten: "Veel vrouwen stromen na 5 tot 7 jaar weer uit vanwege de hectiek van het beroep. Pas langzamerhand wordt geaccepteerd dat een partner part-time werkt. Sommige kantoren beboeten dit zelfs. Maar ik denk dat dit de komende jaren zal veranderen." Ook onder artsen gaat de opmars van vrouwen niet overal even snel. Bijna de helft van de huisartsen is inmiddels vrouw, maar deze vrouwen hebben minder vaak dan mannen een eigen praktijk. Het aantal vrouwelijke huisartsen groeit al sinds 1980 snel. Het aantal vrouwelijk specialisten neemt pas sinds 2000 sterk toe. In sommige specialismen werken meer vrouwen dan mannen, maar in de chirurgie werken nog altijd bijna alleen mannen. Neuroloog Frenken, van de Medisch Specialisten Registratie Commissie: "Vrouwen denken bij chirurgie 'dat machogebeuren wil ik niet'. Voor huisarts is de opleiding korter dan voor specialist en het is makkelijker om in deeltijd te werken. Daarom kiezen vrouwen daar eerder voor."